

Jog

történeti szemle

XX. évf.
1. szám
2022

BUDAPEST · DEBRECEN · GYŐR · MISKOLC · PÉCS · SZEGED

A TARTALOMBÓL

A kölni érseki szentszék működése és szervezete a középkorban

A járványok elleni védekezés büntetőjogi eszközei a kodifikációs kísérletek előtti magyar jogban

A képviselőjelölési rendszer kritikája az 1938. évi választójogi törvény országgyűlési vitájában

Az országbíró bíraskodása a királyi udvarban

A konzuli bíraskodás reformja (1891–1898)

A biztosításfelügyelet története Magyarországon a rendszerváltozástól napjainkig

Bethlenfalvi Thurzó Elek

Tanulmányunk szervesen kapcsolódik a *Jogtörténeti Szemle* korábbi lapszámaiban megjelent íráshoz, amely a hazai biztosításfelügyelet történetét dolgozta fel a 19. századtól a rendszerváltozásig. A teljes vizsgált időtáv, az elmúlt több mint száz év, hat, egymástól jól elhatárolható korszakra osztható. Az előző tanulmány az első három korszakot tárgyalta, jelen írás 1990-től folytatódik. A korszakolás alapját, itt is a biztosítási piac és a biztosításfelügyeletben bekövetkezett nagyobb változások adják. A megközelítés továbbra is arra fókuszál, hogy miként változott, elsősorban bővült és függetlenedett a magyar biztosításfelügyelet és annak feladatai, azok terjedelme, típusai, jogosítványai. Utalás szintjén jelezzük a felügyeleti modelleket, amelyek közül ebben a korszakban indulásként még a szektorális felfogás érvényesült, majd 2000-tól az ún. elkülönült integrációval valamenynyí ágazatra kiterjedő közös felügyeleti szerv jött létre, végezetül a jegybanki beolvadással a pénzügyi szektorok mindegyikének mikro- és makroprudenciális felügyelete a központi bankon belül kap helyet.

1. Kiépül a piacgazdaság, tovább él a felügyelet (1990–1999)

A szocialista előzmények számos eleme megmarad, az Állami Biztosításfelügyelet hatásköre sem változott. Ennek ellenére, a piacgazdaság kiépülésének az 1990-es évek eleje adta az igazi lendületet. A biztosítási piacon kialakult versenyhelyzet eredményeként 1992 végére már 13 biztosító működött Magyarországon.¹ A sikeres fejlődésnek, a biztosítók számszerűen is gyors növekedésének egyik magyarázata a laza és általános szabályozás volt, amire jó példa, hogy az akkor még mindig hatályos 56/1986 (XII. 10.) MT rendelet szerint csak egy teljes üzletág állományátruházásához volt szükség felügyeleti engedélyre. Ugyanakkor a rendelet nagyon magas piacra lépési összeg határozott meg, de az egymilliárd forintos biztonsági tőkekövetelmény megfelelő küszöbértéknek bizonyult a stabil hazai biztosítási piac kialakításához. Nem volt korlátozás a külföldi tulajdoni hányadra, viszont tilalom vonatkozott a külföldi viszontbiztosításra, és magyar állampolgár csak magyarországi székhelyű biztosítóval köthetett szerződést.² A jogszabályi tilalom ellenére a magyar fizetőeszközbe vetett bizalom megrendülése miatt, mégis közel 100 ezer kalózbiztosítás, ún. schillinges életbiztosítás jött létre osztrák biztosítókkal. Ezek értékesítését a felügyelet külön megtiltotta, majd megtörtént kötelező forintosításuk.³ A közös érdekek együttes érvényesítése és védelme, a szakmai színvonal és a pénzügyi kultúra emelése érdekében 1990-ben alapította meg nyolc biztosítótársaság a Magyar Biztosítók Szövetségét (MABISZ), amely a felügyeleti kérdésekben is egyeztetett.

Az 19/1991. (VII. 31.) PM rendelet az állami biztosításfelügyelet egyes kérdéseiről szóló 14/1987. (IV. 13.) PM rendelet módosításáról megőrizte a korábbi tradicionális, ágazati biztosításfelügyeletet, és csak kisebb módosításokat hozott a díjvisszatérítési tartalékkal és a bizton-

Széplaki Valéria – Vértesy László

A biztosításfelügyelet története Magyarországon a rendszerváltozástól napjainkig

ságtechnikai feleslegekkel kapcsolatban. A 27/1992. (XII. 2.) PM rendelet az állami biztosításfelügyelet egyes kérdéseiről szóló 14/1987. (IV. 13.) PM rendelet módosításáról felemelte a biztosításfelügyeleti eljárási, szakértői, információs és tudományos szolgáltatások igénybevételéért fizetendő igazgatási szolgáltatási díj mértékét az éves díjbevétele 2 ezrelékére. A 4/1993. (II. 4.) PM rendelet az állami biztosításfelügyelet egyes kérdéseiről szóló 14/1987. (IV. 13.) PM rendelet módosításáról pedig pontosította a 14 biztosítástechnikai tartalék képzési szabályait, amelyet a saját végső kockázatvállalású és a viszontbiztosításba vett üzletekre külön-külön kellett kimutatni.

Az 1995. évi XCVI. törvény a biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről (Bit.) kodifikálta az új viszonyoknak is megfelelő, korszerű biztosítási közjogot. Valamennyi korábbi rendelet hatályon kívül helyezésével egységes szabályozás jött létre. A három éven át húzódó egyeztetése alatt összesen 113 verziója készült el, ami kiemelkedő szám még a rendszerváltozás időszakában is. A törvény végső verziójának magas, nemzetközileg is helytálló színvonalát igazolja, hogy apróbb módosításokkal valósult meg az uniós jogharmonizáció a 2000-es években. A Bit. preambuluma is hangsúlyozta a biztosítási rendszer megbízható működését szolgáló egységes állami biztosításfelügyeleti rendszer továbbfejlesztését. Az alapok részben változatlanok maradtak, továbbra is kettes (alapítási és működési) engedélyezésre volt szükség, a formai zártág keretében biztosító kizárólag részvénytársaságként, szövetkezetként vagy egyesületként, fióktelepként működhetett. Már ekkor megjelent az ún. kompozit biztosítók tilalma, azaz biztosító élet- és nem-életbiztosítási ág együttes művelésére nem volt alapítható, azonban a korábban így alapított biztosítók tovább működtek.

A Bit. nyolcadik része – hosszabb terjedelemben (103–139. §) – részletesen szabályozta az *Állami Biztosításfelügyeletet* (ÁBf.), amely a pénzügyminiszter felügyelete alatt álló, önálló központi hivatalként működő, elsőfokú államigazgatási szerv volt.⁴ A felügyelet elnökét a pénzügyminiszter javaslatára a miniszterelnök nevezte ki, 6 évre. A rendelkezések főbb tárgykörei a következők voltak: a felügyelet jogállása, működése, tevékenysége; a felügyeleti ellenőrzés rendszere; a dolgozókra vonatkozó összeférhetlenségi és titoktartási szabályok; az eljárások és intézkedések; a Biztosításfelügyeleti Bizottság; a versenyszabályok, illetve a biztosítók bejelentési kötelezettsége.⁵ A felügyelet hatásköre és igazgatási feladatai

jelentősen kibővültek: engedélykötelessé vált a biztosításközvetítői tevékenység, a biztosítási módok művelése, az állományátruházás, az átalakulás, a biztosítástechnikai tartalékok befektetése, a külföldi vagy befolyásoló részesedésszerzés is.⁶ A biztosítókat érintő ellenőrzések eszközei a következők voltak: a folyamatos ellenőrzés; az átfogó ellenőrzés; rendkívüli ellenőrzés; felügyeleti biztos kirendelése. A felügyelet folyamatos volt és kiterjedt valamennyi biztosítási intézményi szereplőre, a szerződésekre, a jogszabályokban és egyedi felügyeleti határozatokban foglalt előírások teljesülésére, az engedélyezésre és nyilvántartások vezetésére, valamint a prudens és szolvens ügymenet garanciáira is. Ezen szempontok mentén vizsgálták és értékelték a biztosító pénzügyi helyzetét, mindenkor fizetőképességét (szolvencia); a szavatoló és biztonsági tőkét, a biztosítástechnikai tartalékokat; a személyi és tárgyi feltételeket; a módoszatokat, a díjkalkulációt és a biztosítási szerződések jogszerűségét; a biztosítottak (szerződők, kedvezményezettek) biztosító általi pontos, közérthető és időbeni tájékoztatását; a szanalási és pénzügyi tervet, továbbá a befektetési szabályokat. Az ÁBf. meghatározott eltérésekkel az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Áe.) szerint járt el. Az intézkedési kötelezettsége körében a következő határozatokat hozhatta: kötelezhette a biztosítót a jogszabályok és/vagy a felügyelet által meghatározott feltételeknek való megfelelésre; szanalási terv, pénzügyi terv benyújtására; felügyeleti bírságot⁷ szabhatott ki; egyes biztosítási módok terjesztését megtilthatta; korlátozhatta a biztosítástechnikai tartalékok és a minimális szavatoló tőke feletti szabad rendelkezési jogot; a biztosítási tevékenység folytatását egészben vagy részben felfüggeszthette, végezetül meg is tilthatta. Ezen felül a biztosító szövetkezet és egyesület biztonságos működése érdekében részleges viszontbiztosításba adási kötelezettséget írhatott elő. A biztosító által fizetett felügyeleti díj mértéke a biztosító éves díjbevételenek 2 ezreléke volt.

A felügyelet mellett 6 évre kinevezett hétagú, *Biztosításfelügyeleti Bizottság* működött, amely előzetes véleményezési feladatokat látott el az egyedi kérelmek elutasításakor (hatósági jogalkalmazási feladatkör), illetve jogszabálytervezetekhez kapcsolódóan (jogalkotáshoz kapcsolódó feladatkör). Szintén a Bit. hozta létre 1996-ban a *Magyar Biztosítási Tanácsot*, amelynek feladata volt a biztosításügyre vonatkozó koncepcionális és stratégiai ügyekben való állásfoglalás, a hazai biztosítási kultúra hagyományainak ápolása, a biztosítási tevékenység megújításának szolgálata, a biztosító üzletmenet európai normákhoz való harmonizálódásának alapkérdéseire vonatkozó véleményalkotás.

2. Nyugat-európai és transzatlanti felügyeleti hatások (2000–2010)

A 2000-es években a nyugat-európai és transzatlanti demokráciák tendenciáiból (kivülről) táplálkozó információs-technológiai csatorna egyre növekvő túlsúlya, a

globalizáció és az uniós harmonizáció témája hatotta át nemcsak a biztosítási piac fejlődését, hanem a modernizáló és fejlesztő állam aktoraként⁸ eljáró törvényhozás és a közigazgatási főszereplő, a pénzügyi felügyelet, illetve ehhez kapcsolódóan az adatvédelmi hatóság és a versenyhivatal munkáját is. A nemzetközi és globalizációs hatások, az Európai Unióhoz való csatlakozási követelmények eredményeként a gazdasági, kereskedelmi szektor kezdte elveszíteni nemzeti karakterét valamennyi kelet-közép-európai országban. A hazai államigazgatási (szabályozói és felügyeleti) szereplőknek újra és újra a reaktív külföldi szabályozói és felügyeleti folyamatokra kellett reagálniuk és a magyar viszonyokra értelmezniük, azzal együtt, hogy az állami szerepvállalás és jelenlét sok tekintetben megmaradt a szinlelt kapitalizmus keretein belül.⁹ Erre például ráerősít az a tény is, hogy Kelet-Közép-Európa országaiban nem mutatható ki jelentős korreláció a nemzeti alkotmányos rendelkezések és a gazdasági teljesítmény között.¹⁰

A felügyeleti rendszert érintő jelentős változást az 1999. évi CXXIV. törvény a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről (PSZÁF) jelentette, amely egybeolvasztotta az Állami Pénz- és Tőkepiaci Felügyeletet, az Állami Biztosításfelügyeletet és az Állami Pénztár felügyeletet. Így az ún. elkülönült integrációs modell jött létre.¹¹ Jogállása pedig a Kormány irányítása alatt működő országos hatáskörű közigazgatási szervre változott, amelynek felügyeletét a pénzügyminiszter látta el. A Felügyelet elnökét a miniszterelnök javaslatára az Országgyűlés választotta meg 6 évre és hívhatta vissza. Az integráció eredményeként a PSZÁF tevékenysége valamennyi pénzügyi szektorra (klasszikus banki és elszámolóházi, befektetési és tőzsdéi, biztosítási és pénztári, de a közraktárakra is) kiterjedt. A folyamatos felügyelet célja volt a tisztességes, átlátható, zavartalan, eredményes pénz- és tőkepiaci verseny biztosítása; ügyfél- és fogyasztóvédelem; a biztosító intézmények prudens működésének ellenőrzése, a tulajdonosaik gondos joggyakorlásának vizsgálata.¹² A nyilvánosság biztosítása érdekében – a biztosítók és biztosítottak érdekében is – jogosult volt határozatait részben vagy egészben a *Pénzügyi Közlönyben* és az általa célszerűnek tartott más módon közzétenni. A szabályozás keretjellegű volt, az egyes pénzügyi szektorok felügyeletére vonatkozó különös rendelkezéseket az ágazati törvények tartalmazták.

Ilyen hatások között és elsősorban az uniós *acquis communautaire*-rel való jogharmonizáció érdekében fogadták el a 2003. évi LX. törvényt a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről (Bit.). Ennek eredményeként számos biztosító restrukturálása és megmentése volt sikeres, amelynek fő iránya a nagyobb biztosítóba való beolvasztás (állományátruházás) volt.¹³ Továbbra is a törvény nyolcadik része tartalmazta a biztosítási rendszer felügyeletére vonatkozó szabályokat (168–215. §). A feladatok annyiban bővültek az 1995-ös Bit.-hez képest, hogy – a szolgáltatások és tőke szabad áramlása érdekében – a felügyeletnek eleget kellett tennie a fióktelep létesítésével és a határon átnyúló tevékenység végzésével kapcsolatos értékelési és tájékoztatási kötelezettségének, illetve az Európai Bizottság felé fennálló tájékoztatási kötelezettségének. Emellett

jogosult volt rendszeresen – helyszínen, illetve helyszínen kívül – ellenőrizni a biztosítók és közvetítők alapítására, engedélyezésére, működésére; a biztosítottak érdekeinek védelmére; a tulajdonosi jog eredményes, megbízható és a nemkívánatos befolyástól mentes gyakorlására vonatkozó jogi szabályok, valamint határozatok megtartását.¹⁴ A fokozottabb felügyelés érdekében a PSZÁF – a vizsgálati terv és vizsgálati munkaprogram szerint – a biztosítókat a tevékenységükre jellemző kockázatok figyelembevételével legalább 2 évenként átfogóan is ellenőrizte.¹⁵ Szintén újításként jelentkezett a cégcsoportok, pénzügyi konglomerátumok összevont alapú felügyelete. Ennek keretében fontos szempont volt, hogy csoportszintű korrigált szavatoló tőke fedezetet nyújt-e a teljes szavatolótőke-szükségletére. Az intézkedések köre is jelentősen bővült, a korábbi a)–f) pontokhoz képest már t) pontig tartott a felsorolás, amelyek közül – a bírságösszegek felemelése¹⁶ mellett – a következőket érdemes kiemelni: meghatározott napi-renddel közgyűlés összehívására kötelezés; az esedékes osztalék kifizetésének felfüggesztése; a vezető állású személyek, vezetők felmentésének, felelősségre vonásának kezdeményezése; a biztosításközvetítő nyilvántartásból való törlése. Kivételesen kötelezhette a biztosítót biztosítási állományának átruházására; valamint megtilthatta a tevékenység kiszervezését. A felügyeleti díj továbbra is az éves díjbevétel 2 ezreléke maradt. A fogyasztóvédelem megerősítése céljából 2004-ben indult el a biztosításközvetítők nyilvános internetes felülete.¹⁷

Az EU csatlakozás évében fogadta el az Európai Unió Bizottsága a 2004/6/EK bizottsági határozatot, amely létrehozta a *Biztosítás és a Foglalkoztatói Nyugdíjak Európai Felügyeleti Bizottságát*. Feladatává vált, hogy a megfontolás, a véleménycsere, valamint az Európai Közösségek Bizottsága számára a biztosítás, viszontbiztosítás terén a tanácsadás független szerveként szolgáljon, illetve hozzájáruljon a közösségi jogszabályok tagállamokban történő egységes és minőségi végrehajtásához a nemzeti felügyeleti hatóságok közötti hatékonyabb együttműködés, bevált felügyeleti gyakorlatok támogatásával.¹⁸ Összetételét illetően minden tagállam kijelölte az illetékes hatóságaitól azon magas szintű képviselőket, akik részt vettek a bizottság ülésein.

A 2007. évi CXXXV. törvény a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről jelentősen módosította a felügyeleti keretrendszerét. A törvény terjedelme a korábbi 14 §-ról 60 §-ra növekedett. A PSZÁF jogállása kormányhivatallá változott, de elnökét továbbra is az Országgyűlés választotta 6 évre. Felépítése is átalakult, két szervezeti egység jelent meg: a Felügyeleti Tanács és a hivatal. A Felügyeleti Tanács irányította a szakmai munkát, meghatározta a szervezeti felépítést, illetve a stratégiai döntések (például felügyeleti díj felülvizsgálata, ajánlások, ellenőrzési stratégia kidolgozása) fóruma lett. A Felügyelet hivatala élén a – miniszterelnök által kinevezett – főigazgató állt két helyettesessel, akikhez tartoztak az igazgatási, ellenőrzési, felügyelési feladatok. A PSZÁF tagja lett az uniós Biztosítás és a Foglalkoztatói Nyugdíjak Európai Felügyeleti Bizottságának. Fontos változás volt, hogy valamennyi pénzügyi ágazatra közös eljárási rendet tartalmazott, így a

törvény hatálya alá tartozó hatósági eljárásra a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényt (Ket.) csak meghatározott eltérésekkel kellett alkalmazni. A felügyeleti ellenőrzés a rendszeres adatszolgáltatáson, az utólagos ellenőrzési eljáráson vagy adatszolgáltatáson alapult. Garanciális elemként került be a szabályozásba, hogy az ellenőrzési eljárás időtartama legfeljebb 6 hónap lehetett. Az intézkedéseket viszont továbbra is az ágazati jogszabály, jelesül a Bit. tartalmazta.¹⁹ A pénzügyi fogyasztóvédelmi hatósági feladatok is a PSZÁF-hoz tartoztak, és a panaszokat, ha az közvetlen intézkedést nem igényelt, az érintett pénzügyi szervezetnek vagy személynek észrevételezésre és kivizsgálásra továbbította.

A 2009. évi LXII. törvény a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról átalakította a kártalanítási alap és számla rendszerét, felügyeleti szempontból ennek jelentősége, hogy a PSZÁF látta el ezek ellenőrzését. A 2000-es évek végén a biztosítótársaságok száma 24-re változott, és ezek közül csak egy állt kizárólagos magyar tulajdonban, az OTP Garancia Biztosító.²⁰

3. Felügyelet a válság után, rendeletalkotási hatáskör (2010-től)

A 2008-as globális pénzügyi válság a biztosítási szektort is – különösen a bankbiztosítási modell, a hitel- és hitelbiztosítéki biztosítás, illetve a befektetések miatt – jelentős mértékben érintette, amely a korábbihoz képest szigorúbb felügyeleti gyakorlatot hozott Európa-szerte. Hazánkban például ehhez köthető, hogy a pénzügyi felügyelet esetenként nemcsak a jogszabályok alapján bírságot, hanem normatívként nem kategorizálható ajánlásokba és vezetői körlevelekbe foglalt útmutatásainak (jó gyakorlat) be nem tartása miatt is. Rövid távon ez a fogyasztók javát szolgálta, ugyanakkor a piaci szereplők szemszögéből a jogbiztonság körvonalainak relativizálódásával járt, és ezzel hosszú távon mindenképpen össztársadalmi költségeket okozott.²¹ Ennek hatósági olvasata (és ezzel a szankció etikai, de nem jogi! alapja) ellenben az volt, hogy a felügyeleti ajánlásban rögzített ágazati jó gyakorlattól vagy legjobb gyakorlattól való eltérés, a biztosítási szolgáltatást nyújtó önkéntes és endogén önszabályozás elmaradása amúgy is bedőléshez vezetne, mivel a piac kidobja magából ezeket a szereplőket.²²

Az események és következményeik nemcsak a nemzeti, de az Európai Unió pénzügyi felügyeletének is számos hiányosságára hívta fel a figyelmet, ennek következtében átrendeződött a felügyeleti szervezet, és új intézmény jött létre. A frankfurti székhelyű *Európai Biztosítás- és Foglalkoztatóinyugdíj-hatóság*ot az 1094/2010/EU rendelet hozta létre a biztosítási ágazat destabilizálódása kockázatának megelőzése céljából, amely felváltotta a korábbi Biztosítás és a Foglalkoztatói Nyugdíjak Európai Felügyeleti Bizottságát. Az új uniós szerv a nemzeti hatóságok közötti együttműködést támogatja, és a biztosítás ágazatra is vonatkozó uniós jogszabályok következetes alkalmazását

biztosítja az uniós országokban, emellett – mint szupranacionális intézmény – jogában áll a nemzeti pénzügyi felügyeleti hatóságok által elkövetett jogszabálysértéseket is kivizsgálni.²³

Ezzel párhuzamosan fogadták el a 2010. évi CLVIII. törvényt a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről, amely jogállását tekintve önálló szabályozó szervnek minősült,²⁴ így csak a törvénynek volt alárendelve. Elnökét rendeletalkotási jogkörrel ruházták fel: törvényben meghatározott feladatkörében, törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet bocsáthatott ki, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehetett ellentétes. 2011. január 1-jei hatállyal pedig alkotmányos státuszt is kapott: az Alkotmány VIII/A. Fejezete a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete címet viselte. A felügyelet vezetőjének országgyűlési megválasztása is átalakult, ugyanis elnökét a köztársasági elnök nevezte ki 6 évre, alelnökeit a miniszterelnök nevezte ki 6 évre.

A PSZÁF-törvény terjedelme az előzőhöz képest több mint kétszeresére nőtt, 137 §-ra. Új szervezeti egységként – a konszolidáló felügyeleti hatósági feladatokra figyelemmel – az összevont alapú felügyeleti feladatok összehangolása, a válsághelyzetek kezelésében történő és a harmadik országok pénzügyi felügyeleteivel való együttműködés érdekében *felügyeleti kollégiumot* hoztak létre. A *Pénzügyi Stabilitási Tanács* célja volt, hogy összehangot teremtsen egyrészt a pénzügyi közvetítő rendszerben működő intézmények egyedi kockázatait felügyelő, mikroprudenciális felügyelet, másrészt a pénzügyi rendszer egészét veszélyeztető rendszerkockázatok figyelemmel követése, a makroprudenciális felügyelet között. A legnagyobb változást a *Pénzügyi Békéltető Testület* jelentette (78–111. §), amely hatáskörébe tartozott a fogyasztó és pénzügyi piaci szereplők között létrejött pénzügyi szolgáltatási szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy (pénzügyi fogyasztói jogvita) bírósági eljárásán kívüli rendezése, az egyezség létrehozásának megkísérlése.²⁵ Ezt megelőzően ugyanis nem volt pénzügyi békéltetés Magyarországon.²⁶ Valamennyi PSZÁF eljárásra továbbra is a Ket. vonatkozott számos eltéréssel; a PSZÁF-törvényben a részletszabályok a következő eljárásokat érintették: engedélyezési eljárás, ellenőrzési eljárás, fogyasztóvédelmi ellenőrzés, piacfelügyeleti eljárás, felügyeleti biztos. Az egyes intézményeket érintő átfogó ellenőrzésre 3 évenként kellett sort keríteni. A felügyeleti bírság határait is felemelték.²⁷

Magyarország Alaptörvénye 2012. január 1-jén lépett hatályba, ennek 42. cikke sommásan rögzítette, hogy a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét ellátó szervezetre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. Bár az Alaptörvény nem határozza meg a hazai piacgazdaság formáját, de a tisztességes gazdasági verseny feltételeinek biztosítása, az erőfölénnyel való visszaéléssel szembeni fellépés és a fogyasztók jogainak védelme (M. cikk), a vállalkozás szabadságának (XII. cikk), illetve a szociális biztonság felé törekvés elvébe (XIX. cikk) tömörítve jelzi annak irányultságát. Ezen elvek alapján fogadták el a társadalmi közös kiadások fedezete, valamint a

biztosításokkal összefüggő közterhek számának csökkentése érdekében a 2012. évi CII. törvényt a biztosítási adóról (a jogszabály jelenleg, 2022-ben is hatályos).

2013-ban az Alaptörvény ötödik módosítása a felügyeletet érintően nagy változást hozott. A 41. cikk (2) bekezdése úgy változott meg, hogy a Magyar Nemzeti Bank látja el a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét is. Természetesen a 42. cikket hatályon kívül helyezték, és ezzel megszűnt a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete. Ezzel – részben a Bank of England példáját követve – a jegybanki integrációs modell vette kezdetét. Az MNB háttér tanulmánya szerint a pénzügyi válság hatására egyértelműen a központi bankba integrált felügyeleti modell mint legjobb gyakorlat kezd dominánssá válni a fejlett pénzügyi rendszerrel rendelkező országok között.²⁸ A trend két fő érveléssel magyarázható: egyrészt a különálló felügyelet és a jegybank között sok esetben elégtelen volt az együttműködés; másrészt felértékelődött nemzetközi szinten a makroprudenciális felügyelés, ugyanis az egyedi intézményekre fókuszáló mikroprudencia nem volt képes időben feltárni és kezelni a rendszerszintű kockázatokat.²⁹ A feladatok bővüléséből következik, hogy az MNB elnöke – törvényi felhatalmazás alapján – rendeletet alkot a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletére vonatkozóan is, amely csak törvénnyel nem lehet ellentétes.³⁰ Emellett az Országgyűlés előtti évenkénti beszámolási kötelezettsége a pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos tevékenységre is kiterjed. A felügyelet vezetőjének kinevezése olyan értelemben nem változott, hogy a Magyar Nemzeti Bank elnökét is a köztársasági elnök nevezi ki hat évre.

A 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról a felügyeleti keretszabályokat is tartalmazza. Az MNB a Pénzügyi Felügyelet Európai Rendszerében betöltött tagságára tekintettel ellátja az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatónyugdíj-hatóság és az Európai Rendszerkockázati Testület hatásköréből eredő, MNB-re háruló feladatokat. A jegybank elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása, de ennek veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának fenntartását, ellenálló képességének növelését is. A pénzügyi felügyelet fejlődésének oldaláról nézve az ellenőrzési jogkör tovább bővült, ugyanis a jegybank nemcsak pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét látja el, hanem (klasszikus jegybanki feladatként) felvigyazza a fizetési és értékpapír-elszámolási rendszereket, továbbá (nem klasszikus jegybanki feladatként) szanalási hatóságként is eljár, kialakítja a makroprudenciális politikát. A pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletének a célja a zavartalan, átlátható és hatékony piaci működés biztosítása; a prudens működés elősegítése és a tulajdonosi gondos joggyakorlás; a kockázatok feltárása, csökkentése vagy megszüntetése, megelőző intézkedések alkalmazása; a szolgáltatásokat igénybe vevők érdekeinek védelme, a közbizalom erősítése. Szervezetileg érdemes kiemelni a *Pénzügyi Stabilitási Tanácsot*, amelynek feladata, hogy figyelemmel kísérje a pénzügyi piacok stabilitását; azonosítsa a kockázati tényezőket, megtárgyalja a stratégiai, szabályozási, kockázati kérdéseket; kötelező erővel nem rendelkező ajánlást ad-

jon ki; és évente határozza meg az ellenőrzés kiemelt célterületeit.³¹ Az igazgatóság felelős a Monetáris Tanács és a Pénzügyi Stabilitási Tanács döntéseinek végrehajtásáért, valamint az MNB működésének irányításáért. Az MNB a pénzügyi fogyasztóvédelem központja is lett, a Pénzügyi Békéltető Testület útján látja el a fogyasztó és a pénzügyi intézmények közötti jogviszony létrejöttével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy bírósági eljáráson kívüli rendezését.³² 2017. január 1-től bevezették a kötelező jogszabályi alávetés intézményét, amely előírja, hogy a Testület kötelezést tartalmazó döntést hoz, ha nincs a felek között egyezség, a pénzügyi szolgáltató nem tett alávetést, a szolgáltatói jogsértés és/vagy szerződészegés egyértelműen azonosítható és a fogyasztó igénye az egymillió forintos összeghatárt nem haladja meg.

A központi bank egyebekben a korábbi felügyeleti feladatokat látja el: kérelmek elbírálása; nyilvántartások vezetése; információszolgáltatási rendszerek, az adat-szolgáltatás, a hazai és uniós jog betartásának ellenőrzése; a pénzügyi piacok működésének felügyelése; piacfelügyeleti eljárások; külföldi pénzügyi felügyelettel való együttműködés; a Kártalanítási Számla ellenőrzése; valamint a pénzügyi konglomerátumok kiegészítő felügyelete. Az eljárást teljes egészében az MNB-törvény tartalmazza, ugyanis a 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.) hatálya nem terjed ki a jegybanki hatósági eljárásokra. A törvényben ugyanakkor nem egy, hanem több helyen is található a felügyeletre vonatkozó rendelkezések: az V. Fejezet a Felügyeleti feladatok (39–44. §), de Harmadik Rész (59–95/A. §) az MNB Eljárásai között is számos vonatkozó előírás található, ugyanis a központi bank a folyamatos felügyelet gyakorlása részeként engedélyezést, ellenőrzést, fogyasztóvédelmi ellenőrzést, piacfelügyeleti eljárást és felügyeleti ellenőrzést folytat le. Ezek közül érdemes kiemelni, hogy az ellenőrzési eljárás lehet átfogó vizsgálat, célvizsgálat, témavizsgálat, rendkívüli célvizsgálat és utóvizsgálat is. Az alkalmazható intézkedések körét elsősorban az ágazati jogszabály tartalmazza, de ezek mellett kivételes intézkedés alkalmazására, illetve bírságkiszabására is sor kerülhet.³³ Újdonság az intézkedési terv kidolgozására és végrehajtására kötelezés; a fegyelmi, szabálysértési, büntető-, polgári vagy egyéb eljárás kezdeményezése.

A biztosítási piac felügyeletét érintő részletes szabályokat a 2014. évi LXXXVIII. törvény a biztosítási tevékenységről állapítja meg. Ez már teljes mértékben összhangban áll a 2009/138/EK irányelvvel a biztosítási és viszontbiztosítási üzleti tevékenység megkezdéséről és gyakorlásáról (Szolvencia II). A jogszabály szerkezeti érdekessége, hogy négy könyvre tagolódik. A Hetedik rész (237–327. §) a biztosítók és viszontbiztosítók felügyelete, amelynek legfontosabb fejezetei a következőkre vonatkoznak: engedélyezési szabályok, a felügyelettel kapcsolatos ellenőrzési, bejelentési és tájékoztatási szabályok, a felügyelet intézkedései és adatkezelése, a felügyeleti díj és a csoportfelügyelet (327. §). A megnövekedett normamennyiség lényegesen nem változtat a korábbi szabályokon, inkább az egyértelműsítés, a kiszámíthatóbb jogalkalmazás és jogkövetkezmények előmozdítása a cél. A rövidebb határidők

lehetőséget adnak, hogy az MNB időben tudjon reagálni egy esetleges krízishelyzetre, ezzel is erősítve a biztosítók felé irányuló társadalmi bizalmat. Az egységes belső (biztosítási) piaci jogharmonizáció keretében, az esetleges fertőzések átterjedésének megelőzése érdekében hangsúlyosak az értesítések és az együttműködési fórumok a határon átnyúló tevékenységek esetében.³⁴ Az intézkedések köre a *t)* ponthoz képest már *w)*-ig tart, számos alponttal. Így a biztosítási prudencia és szolvencia megfelelése érdekében számos kötelezést írhat elő a biztosító számára: belső szabályzat kidolgozása; alkalmazottak (vezetők) szakmai továbbképzése; az okozott kárért való felelősség megállapítása; a vállalatirányítási és kockázatkezelési rendszerek, illetve a saját kockázat- és szolvenciaértékelési módszerek megerősítése; működési költségek csökkentése, a biztosítástechnikai tartalék képzése, helyreállítási terv elkészítése; továbbá többlettőke-követelményt határozhat meg. Emellett hangsúlyos a biztosítási alapú befektetési termékek, a befektetési egységekhez kötött (*unit-linked*) termékek tőkepiaci szempontú felügyelete is.

A felügyelet legújabb dimenziója az információs önrendelkezési jog és az adatvédelem, amelynek alapja a 2018-ban hatályba lépett uniós 2016/679 rendelet a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.³⁵ Ez egy kiszámítható és kiegyensúlyozott szabályozási háttérrel biztosít, a Schrems III ítélet pedig tovább erősítette a transzatlanti szolgáltatókkal szembeni uniós-konform, magas szintű adatvédelmi és adatbiztonsági követelményeket.³⁶ A határozott állami fellépés itt kiemelten jelentős, ugyanis a polgári demokráciát egyébként erősen jellemző, magas önvédelmi és önérvényesítési potenciállal jellemezhető civil szféra ebben a folyamatban a tőkeerős vállalatokkal szemben történelmileg több alkalommal vereséget szenvedett, elbukott.³⁷ A további kihívások közé tartozik a kommunikációs forradalom hatása, az új termékek és értékesítési csatornák megjelenése, a big data, a blockchain technológia, a fokozott optimalizáció és prudencia, az új és globális kockázatok kezelése (ökológiai és egészségügyi katasztrófák, kiberkockázatok, terrorizmus), a pénzügyi konglomerátumok megnövekedett érdekérvényesítő képessége, illetve a nemzeti állami vagy szupranacionális szabályozói szerepvállalás, vagy például a fenntartható finanszírozás kérdésköre.³⁸

4. Összefoglalás, következtetések

A rendszerváltozást követő kezdeti piacgazdaság számos területén még aktívan érvényesültek a szocialista rendszer elemei, ilyen a biztosítási piac is, amelyet továbbra is az 1986-ban alapított Állami Biztosítási felügyelet ellenőrzött a szabályozás szükséges módosításaival. Az első jelentősebb fordulópontra 1995, amikor az első egységes biztosítási törvény kodifikálta az új viszonyoknak is megfelelő, korszerű biztosítási közjogot. A joganyag magas, nemzetközileg is helytálló színvonalát igazolja, hogy csak apróbb módosítások voltak szükségesek az

uniós jogharmonizáció során. 2000-ben az elkülönült integrációs modell bevezetésével hozták létre a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletét, amely magába olvasztotta a korábbi, ágazati pénzügyi felügyeleti hatóságokat. Közben a feladatok is bővültek, a felügyeleti eljárások egyre újabb dimenziói jelentek meg: piacfelügyelet, fogyasztóvédelem, makroprudencia stb. A pénzügyi világválság tovább erősítette a felügyeleti hatóság szerepét, és mint önálló szabályozó szerv, a kormánytól függetlenné vált; elnökét pedig a pénzügyi válságot követően rendeltalkotási jogkörrel ruházták fel. Az Alaptörvény ötödik módosításával, 2013-tól a teljes integráció eredményeként a monetáris feladatok mellett a Magyar Nemzeti Bank látja el valamennyi pénzügyi szektor, így a biztosítási piac makro- és mikroprudenciális felügyeletét is. A fejlődés eredményeként a felügyeleti eszköztár jelentősen és folyamatosan bővült, az engedélyezési és jogi ellenőrzési lehetőségek mellett – a piac biztonsága és a fogyasztók védelme érdekében – akár a mindennapi

működésre is kiterjedhet a beavatkozás (legfőbb szerv összehívása, vezetők felmentésének kezdeményezése, osztalékkifizetés korlátozása, nyitvatartási útmutató pandémia idején). A szabályozás azonban sosem volt egységes olyan értelemben, hogy a felügyeletre vonatkozó jogszabály mellett a biztosítási törvény is tartalmaz(ott) számos ellenőrzési részletkérdést. A felügyeleti eljárás szabályozása kezdetben az államigazgatási, közigazgatási eljárás általános szabályait követte, vagy ahhoz képest tartalmazott eltéréseket; 2013-tól kezdődően azonban teljesen önálló eljárásrend érvényesül. Napjainkban elsősorban a fióktelepek és a határon átnyúló szolgáltatás európai szabályozása és felügyelete igényelne, mivel a fiókká alakulás oka leggyakrabban a szabályozási arbitrázs. Egységes minőségi szintű nemzeti felügyeletek szükségesek az Európai Unióban, továbbá meg kell erősíteni a formális és informális válságkezelési mechanizmusokat, valamint a termékek standardizálhatósága mentén törekedni a hatályos szabályozás megújítására.

SZÉPLAKI, VALÉRIA – VÉRTESY, LÁSZLÓ

Die Geschichte der Versicherungsaufsicht in Ungarn vom Regimewechsel bis zum heutigen Tag (Zusammenfassung)

Im Rahmen unserer Untersuchung werden die Geschichte der ungarischen Versicherungsaufsicht, ihre Funktionen, ihr Umfang, ihre Arten und die Palette der möglichen Maßnahmen vom Regimewechsel bis zum heutigen Tag erörtert. Nachdem Regimewechsel (1990), im Jahr 1999 wurde das separate Integrationsmodell eingeführt und die Ungarische Finanzaufsichtsbehörde eingerichtet. In der Zwischenzeit (1990–2000) wurden ihre Aufgaben erweitert. Die Weltfinanzkrise hat die Rolle der Aufsichtsbehörde weiter gestärkt, und als autonome Regulierungsbehörde wurde sie von der Regierung unabhängig; ihr Vorsitzender erhielt die Befugnis, Verordnungen zu erlassen. Nach der fünften Änderung des Grundgesetzes ist die *Magyar Nemzeti Bank* (Ungarische Nationalbank) seit 2013 im Zuge der vollstän-

digen Integration neben ihren geldpolitischen Aufgaben auch für die makro- und mikroprudenzielle Aufsicht über alle Finanzbranchen, einschließlich des Versicherungsmarktes, zuständig. Heutzutage müssen insbesondere die europäische Regulierung und Beaufsichtigung von Zweigniederlassungen und grenzüberschreitenden Dienstleistungen überdacht werden, da Regulierungsarbitrage die häufigste Ursache für Zweigniederlassungen ist. Es ist notwendig, ein gemeinsames Qualitätsniveau der nationalen Aufsicht in der EU zu schaffen (die ungarische integrierte Aufsichtsstruktur könnte in dieser Hinsicht ein Vorbild sein), die formellen und informellen Krisenmanagementmechanismen zu stärken und eine Reform der bestehenden Regulierung im Interesse der Produktstandardisierung anzustreben.

Jegyzetek

- ¹ DORFMAN, Mark – ENNSFELLNER, Karl: The Taxonomy of Transition from Communism to Market-Based Insurance Transactions: A Case Study of Poland, the Czech Republic and Hungary. *Proceedings of the 37th Annual Seminar of the International Insurance Society*, New York, 2001. International Insurance Society, 111–134. p.
- ² COOPER, Robert – DORFMAN, Mark: Business and Professional Ethics in Transitional Economies and Beyond: Considerations for the Insurance Industries of Poland, the Czech Republic and Hungary. *Journal of Business Ethics*, No. 47, 2003. 381–392. p.
- ³ GILYÉN Ágnes: Az elmúlt harminc év hazai biztosításügye. Kerekasztal-beszélgetés Asztalos Lászlóval, Kepecs Gáborral és Trunkó Barnabással. *Biztosítás és Kockázat*, 2011. 4. sz. 6–11. p.
- ⁴ ÉBLI Györgyné – MÁRKUS Judit – ZAVODNYIK József: *A biztosítás jogi és gazdaságtani alapjai*. Budapest, 1988. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 59. p.

- ⁵ BOGNÁR Károly: *Felügyeletvezetői nézőpontok. A hazai pénzügyi felügyeletek tizenhat éve*. Budapest, 2003. Tas Kiadó, 22. p.
- ⁶ ZAVODNYIK József: *A biztosítási szerződés*. Budapest, 2000. KJK–KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, 235. p.
- ⁷ Bit. (1995) 129. § (2) A biztosító, a biztosítási alkusz és a biztosítási szaktanácsadó terhére kiszabható bírság összege ötszázezer forinttól tízmillió forintig terjedhet. (3) A biztosító első számú vezetőjének, a biztosítási alkuszi és a biztosítási szaktanácsadói tevékenység irányítójának a terhére kiszabható bírság összege százezer forinttól egymillió forintig terjedhet.
- ⁸ TAKÁCS Péter: *Allamtan, a modern állam és elmélete*. Budapest, 2011. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 128. p.
- ⁹ LEOPOLD Lajos: Színlelt kapitalizmus. *Medvetánc*, 1988. 3. sz. 321–355. p.
- ¹⁰ VÉRTESY, László: Constitutional Bases of Public Finances in the Central and Eastern European Countries. In *Network of Institutes*

- and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe, 25th Annual Conference. 2017. https://mpr.ub.uni-muenchen.de/88185/1/MPRA_paper_88185.pdf.
- ¹¹ KÁLMÁN János: A pénzügyi felügyelet szervezeti megoldásai, különös tekintettel az USA-ra és Kínára. *Diskurzus: Batthyány Lajos Szakkollégium Tudományos Folyóirata*, 2011. 2. sz. 38–45. p.
- ¹² SCHNEIDER Klára: *A biztosítás gazdaságtana*. Szeged, 2001. JATE Press, 76–79. p.
- ¹³ International Monetary Fund: Hungary: Financial Stability Assessment Follow-up, including Reports on the Observance of Standards and Codes on the following topics: Monetary and Financial Policy Transparency, Banking Supervision, Securities Regulation, Insurance Regulation, and Payment Systems. *IMF Country Report*, No. 02/112. International Monetary Fund. June 2002. 45. p.
- ¹⁴ A biztosítókról és a biztosítási tevékenységekről szóló 2003. évi LX. törvény magyarzata. *Magyar Közlöny I–II*. Budapest, 2004. Magyar Közlönykiadó.
- ¹⁵ KOVÁCS Zsolt: *Biztosítási közjog. Kézikönyv a gyakorlat számára*. Budapest, 2006. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 387. p.
- ¹⁶ Bit. (2003) 197. § (2) A biztosító terhére kiszabható bírság összege 100 ezer forinttól 20 millió forintig terjedhet.
- ¹⁷ BANYÁR József – TURI Petra: A biztosítási fogyasztóvédelmi szemlélet evolúciója Magyarországon. *Pénzügyi Szemle*, 2019. 2. sz. 191–209. p.
- ¹⁸ ZSOLNAI Alíz: A pénzügyi szektorbeli felügyelet kérdései az Európai Unió tükrében. *Hitelintézeti Szemle*, 2009. 5. sz. 460–475. p.
- ¹⁹ ZAVODNYIK József: *A biztosítókról és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény kommentárja*. Budapest, 2009. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó (Hivatalos Jogszabálytár CD 2009).
- ²⁰ TÓTH Gábor: *Biztosítási ismeretek – Vállalkozások biztosítása*. Budapest, 2007. Óbudai Egyetem, 11–12. p.
- ²¹ A piaci szereplőknél végzett vizsgálatok lezárását követően, a felügyeleti határozatból derül ki a szigor mértéke, a bírság alkalmazásának ténye és összege. Lásd a MNB 9/2020. (VII. 14.) számú ajánlása.
- ²² VARGA Csaba: A PSZÁF új feladatai az uniós integrációban. *PSZÁF hírlevél*, 2008. február; KAPOSY Zsuzsa: MNB–PSZÁF közös ajánlás a (japán jen) devizahitelezéssel kapcsolatosan. *PSZÁF hírlevél*, 2008. február; www.mnb.hu/letoltes/pszafhu-hirlev-08febrvegl.pdf.
- ²³ GLAVANITS Judit: A pénzügyi piac szabályozásának és felügyeletének új irányai. In KÁLMÁN János (szerk.): *A pénzügyi piac szabályozásának és felügyeletének aktuális kérdései*. Budapest, 2015. Batthyány Lajos Szakkollégiumért Alapítvány, 98–131. p.
- ²⁴ KÁLMÁN János: A pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét ellátó hatóság helye és függetlensége a magyar központi közigazgatásban. *Új Magyar Közigazgatás*, 2014. 3. sz. 15–20. p.
- ²⁵ BARAN Alexandra – BARANOVSKY György – KRAJCSIK Szilvia: *Fogyasztói panaszok, békéltető testületi eljárás*. Budapest, 2007. Fogyasztóvédelmi Egyesületek Országos Szövetsége, 125. p.
- ²⁶ A Pénzügyi Békéltető Testület. A Testület története. www.mnb.hu/bekeltetes/bemutakozas/a-pbt-tortenete.
- ²⁷ PSZÁF-törvény 62. § (1) Az ellenőrzött szervezetekkel és személyekkel szemben kiszabható bírság összege százezer forinttól kétmilliárd forintig terjedhet.
- ²⁸ *Az MNB pénzügyi felügyeleti funkcióinak megerősítése*. Budapest, 2013. MNB, 11. p. www.mnb.hu/letoltes/felugyelet-hu.pdf.
- ²⁹ NAGY Zoltán: A pénzügyi felügyeleti tevékenység reformja az Európai Unióban és Magyarországon. In BIKFALVI Péter (szerk.): *XXV. International Scientific Conference, O. Section*. Miskolc, 2011. Miskolci Egyetem, 7–15. p.
- ³⁰ Indokolás Magyarország Alaptörvényének ötödik módosításához.
- ³¹ ČERTICKÝ, Mária: A biztosítási szektor felügyelete és kockázatai. *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXVII/1 2019. 390–406. p.
- ³² FEHÉR Júlia – VERES Zoltán: Gondolatok a hazai pénzügyi felügyeleti integráció margójára – különös tekintettel a fogyasztóvédelemmel összefüggő igazgatási szempontokra. *Pázmány Law Working Papers*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2014. 8. sz. 1–13. p.
- ³³ MNB törvény 76. § (1) Az ellenőrzött személlyel és szervezettel szemben kiszabható bírság összege százezer forinttól kétmilliárd forintig terjedhet.
- ³⁴ KOVÁCS Zsolt: *Kommentár a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvényhez*. Budapest, 2018. Wolters Kluwer, 265. p.
- ³⁵ CUNHA, Mario Viola de Azevedo: *Market Integration Through Data Protection: An Analysis of the Insurance and Financial Industries in the EU*. Heidelberg, 2013. Springer International Publishing, 114. p. DOI: 10.1007/978-94-007-6085-1.
- ³⁶ KIS-KELEMEN Bence – HOHMANN Balázs: A Schrems ítélet hatásai az európai uniós és a magyar adattovábbítási gyakorlatra. *Infokommunikáció és Jog*, 2016. 16. sz. 64–70. p.
- ³⁷ ERDŐSÓVÁ, Andrea: The Right to Informational Self-Determination in the Context of Selected Judicial Decisions and Practical Background. *Public Governance, Administration and Finances*, No. 4, 2020. 16–29. p. DOI: 10.53116/pgaftr.2019.2.2.
- ³⁸ PINTÉR Judit: Kihívások a magyar biztosítási szektor felügyeletében a 21. század elején. *Hitelintézeti Szemle*, 2008. 7. sz. 179–198. p.; KADÓCSA Ferenc: A blockchain technológia hatása a biztosítási piacra. *Biztosítás és Kockázat*, 2018. 2. sz. 82–91. p. DOI: 1018530/BK.2018.2.82; ESKÓ Kivisaar: Big data is coming – are you ready? Insurance principle and actuaries in the age of fintech. *Biztosítás és Kockázat*, 2018. 2. sz. 60–62. p. DOI: 1018530/BK.2018.2.60; CSICSMAN József: Van új a Big Data alatt? Napjaink legnépszerűbb IT-s hívószava csak egy lehetőség arra, hogy az informatikusok eladják magukat, vagy valódi újdonság? *Biztosítás és Kockázat*, 2018. 2. sz. 64–81. p. DOI: 1018530/BK.2018.2.64; EIOPA welcomes Solvency II proposals from the European Commission on sustainability, 18 October 2021. www.eiopa.europa.eu/media/news/eiopa-welcomes-solvency-ii-proposals-european-commission-sustainability.

